

EUROPSKA POLITIČKA INTEGRACIJA I KONCEPT *EUROPEIZACIJE*: OD INSTITUCIONALNE INTEGRACIJE DO MEDIJATIZACIJE POLITIKE

Hrvoje Špehar

PREGLEDNI RAD / DOI: 10.20901/ms.15.29.6 / PRIMLJENO: 8.06.2023.

SAŽETAK *U radu se istražuje genealogija koncepta europeizacije kao jednog od nosivih pojmova političke teorije europske integracije, naročito s obzirom na institucionalnu pozadinu nastanka europske političke integracije, te utjecaj procesa europeizacije na širi kontekst političkih aktera u političkom sustavu – od javnih politika do europeizacije kolektivnih identiteta. Osobito se istražuje u kakvom su odnosu koncepti europeizacije i medijatzacije politike u suvremenom političkom kontekstu, u kojem se transformira uloga ne samo političkog sustava već i temeljnih društvenih rascjepa i mogućnosti stvaranja političkog ambijenta. U navedenom smislu istražuje se kako je suvremena europska politika također rezultat politike spektakla, stvaranja demokracije identiteta i kako je ostvarena konceptom praznoga označitelja kao strateškim identitetskim alatom.*

KLJUČNE RIJEČI

EUROPEIZACIJA, EUROPSKA INTEGRACIJA, MEDIJATIZACIJA POLITIKE,
 EUROPEIZACIJA IDENTITETA, DEMOKRACIJA IDENTITETA

Bilješka o autoru _____

Hrvoje Špehar :: Fakultet političkih znanosti, Sveučilišta u Zagrebu ::
 hrvoje.spehar@fpzg.hr

UVOD

Procesi europske integracije, naročito nakon višestrukih krugova stvaranja prvotnih integracijskih institucija u razdoblju neposredno poslije završetka Drugoga svjetskog rata, a posebno u obliku stvaranja Europske unije kao posebnog i specifičnog političkog sustava nakon ugovora iz Maastrichta 1992. godine (v. Hix i Høyland, 2011), u društvenim istraživanjima, osobito u istraživanjima političke znanosti, prava, ekonomije i drugih disciplina objedinjenih u europske studije (kada je riječ o predmetu istraživanja), nastoje se objasniti s nekoliko ključnih koncepata (usp. Wessels i Gläser, 2012). Tako se, primjerice, proces *produbljivanja* europske integracije, koji je nastajao tijekom ciklusa integracije, opisuje kao „proces u kojem su politički subjekti unutar više različitih nacionalnih cjelina voljni usmjeriti svoju lojalnost, svoja očekivanja i svoje političko djelovanje prema novom središtu, čije institucije imaju ili traže mjerodavnost nad prethodno postojećim državama” (Haas, 1968, str. 16).

Iako je navedeni proces najčešće povezan uz fenomen *prelijevanja* ovlasti u nova područja zajedničkog, integriranog upravljanja, riječ je i o procesu *produbljivanja* integracije putem odluka Suda Europske unije ili djelovanjem Europskog parlamenta, u specifičnim koracima koji premašuju tadašnja očekivanja država članica prvotnih integracijskih institucionalnih koraka. Na jednak način u istraživanjima europske integracije znanstvenu relevantnost ima koncept *proširenja*, koji se istraživački vezao uz cikluse proširenja na nove države članice, kao jedne od najuspješnijih politika ovoga specifičnog političkog sustava (v. Pollack, 2009). I dok su istraživanja pratila dinamiku dviju ključnih dimenzija europske politike integracije, kako dinamiku *produbljivanja* tako i dinamiku *proširenja*, ostalo je nejasno kojim općim konceptualnim okvirom ili teorijskim pristupom definirati ukupan proces. Naime, kako je riječ o procesu „kojim se uspostavom određenih pravila i procedura stvara, organizira i stabilizira horizontalna i vertikalna struktura povezanih političkih, gospodarskih i društvenih subjekata” (Fligstein i Sweet, 2000, str. 29), njegova je narav mnogo šira od institucionalnog, naročito pravnog i političkog integriranja. Odgovor na to pitanje ostaje u istraživanjima teorije europske integracije sve do danas nejasan, pa primjerice Sabine Saurugger koristi nekoliko tipova u klasifikaciji istraživačkih radova na temu europske integracije: teorije, teorijske pristupe i konceptualne okvire (2013, str. 16). I dok se, primjerice, regionalizmu, neofunkcionalizmu, intergovernmentalizmu i federalizmu može pripisati status teorije integracije, Saurugger drži da su konstruktivizmi, institucionalizmi, istraživanje javnog upravljanja i javnih politika prema europskoj integraciji ili drugi pristupi koje naziva „sociologijom” europske integracije samo konceptualni alati proistekli iz analize države (v. 2013). Pa ipak, unatoč teorijskom problemu kako odrediti ukupan fenomen europske integracije te s kojim je pristupima moguće optimalno pristupiti barem parcijalnom istraživanju nekog od dijelova tog integracijskog procesa, u istraživanjima se u velikoj mjeri etablirao koncept *europizacije* koji se može opisati kao adaptacija, konvergencija i harmonizacija političkih i pravnih sustava država članica (v. Grubiša, 2005) ili kao neke vrsta „domaće prilagodbe s nacionalnim bojama” (Risse i sur., 2001, str. 1), a obuhvaća različite dimenzije (v. Börzel, 2005; Börzel i Risse, 2006; Olsen, 2002; Radaelli, 2003; Risse, 2010 i dr.). Saurugger drži da je shematski moguće razlikovati tri klasične definicije europizacije (v. 2013, str. 170), pri čemu smatra

da „gledajući raznolikost tih definicija, možemo bez velikog iznenađenja ustanoviti da se ne radi o nepobitnim činjenicama, nego o skupu spornih diskursa i narativa u vezi s utjecajem Europske unije na promjene nacionalnih politika” (Saurugger, 2013, str. 170). Različitost pristupa fenomenu europeizacije očituje se u istraživanjima parcijalnih dijelova političke prilagodbe, koja se na različite načine ostvaruje unutar pojedinih političkih institucija, dijelova političkih sustava država članica, regionalnih i lokalnih tijela vlasti, civilnoga društva, političkih stranaka, poslovnog sektora ili sindikata. U ovome se radu nastoji izložiti ključne momente koncepta *europeizacije* u institucionalnom, društvenom te naročito medijskom sustavu te time pregledno pokazati primjenjivost toga koncepta u društvenim istraživanjima teorije europske integracije.

EUROPEIZACIJA KAO POLITIČKA INSTITUCIONALIZACIJA

Koncept *europeizacije* definira se prije svega kao prilagodba država članica novom političkom sustavu te stoga prva istraživanja dolaze iz područja europeizacije državnih institucija, naročito iz područja prilagodbe nacionalnog prava europskom pravu (*acquis communautaire*), odnosno onog dijela europeizacije koji se neposredno tiče promijenjene uloge države u novom političkom sustavu. Kako ističe Saurugger, Robert Ladrech opisuje europeizaciju kao „stupnjeviti proces koji preusmjeruje i preoblikuje politike u mjeri u kojoj politička i gospodarska dinamika Europske unije postaje dijelom organizacijske logike nacionalnih politika i njihova vođenja” (Ladrech, 1994, str. 69; v. Saurugger, 2013, str. 170). U središtu prvoga nivoa europeizacije jest promjena i prilagodba nacionalne politike, koja s obzirom na promijenjene ovlasti i asimetrično dodijeljene ovlasti Europskoj uniji postaje *europeizirani akter*, koji svojim djelovanjem stupa u posebne odnose s drugim državama članicama, mijenjajući ambijent i same nacionalne politike. Tako se, primjerice, u područjima zajedničkog tržišta, kasnije jedinstvenog, stupnjevima regulacije država odrekla značajnog udjela u nekoć najvažnijoj nacionalnoj politici, osobito utjecaja koje je mogla ostvariti u međunarodnim trgovinskim odnosima kada je riječ o pristupu tržištu, dok je zauzvrat dobila snažniji i dominantniji položaj unutar većega područja jedinstvenog tržišta te time i veću težinu kao akter u integriranom sustavu. U interpretacijama kako se države *europeiziraju* može se ići i korak dalje, prema međunarodnim odnosima, kako to čini, primjerice, Zaki Laïdi kada tvrdi da je Europa normativna sila, te ističe:

Normativna sila nije tek sila koja pribjegava normi kako bi djelovala. Jer kada bi se normativna sila svodila samo na to, moglo bi se reći da su većina aktera normativni akteri. Normativna sila je sila kojoj je norma glavni, pa i isključivi instrument za međunarodno djelovanje. Normativna je sila na taj način izraz posebnog odnosa prema svijetu, koji odražava zaziranje od rizika i kojemu je stalna preokupacija ograničavanje realnih prava države. Normativna sila nastoji suzbiti samovolju u međunarodnim odnosima kroz disciplinu koju nameće unutar Europe i kroz odnose Europe sa svijetom. (Laïdi, 2014, str. 43)

Dakle osim europeizirajućeg utjecaja koji norma ima prije svega za države članice, a onda i za sve druge aktere u političkom sustavu, njezina se snaga osjeća i u mogućnosti da normativno djeluje i u međunarodnoj areni, tako da se odbacuju prerogativi tvrde i meke

sile u međunarodnim odnosima (v. Laïdi, 2001). Takav tip političkog sustava kakav oblikuje Europska unija može se opisati nekim specifičnim oblikom utjecaja na temelju tržišta,

jačajući ono što joj je najznačajniji resurs, a to je sposobnost uspostavljanja u svjetskim razmjerima vrlo široke lepeze normi kadrih organizirati svijet, disciplinirati aktere, unijeti predvidljivost u njihovo ponašanje, razviti kod njih osjećaj kolektivne odgovornosti i pružiti onima koji idu tim putem, a osobito najslabijima, barem djelomičnu mogućnost da se s pomoću tih normi suprotstavljaju svima, a osobito najmoćnijima u svijetu. (Laïdi, 2014, str. 43)

Struktura integracije koja dovodi do maksimiziranja dobiti država članica ogleda se i u definiciji europeizacije kakvu nude Thomas Risse, Maria Green Cowles i James Caporaso (2001), u kojoj se stvaranje nove europske vladavine (*governance*) odvija kao pojava i razvoj

na europskoj razini distinktivnih struktura vladavine (governance), što znači političkih, pravnih i socijalnih institucija povezanih s procesom rješavanja problema (problem solving) koji formalizira interakciju među akterima, i jednako tako kao mrežu javnih politika specijaliziranih za kreiranje autoritativnih europskih pravila. (Grubiša, 2005, str. 131)

Akteri pritom postaju „dionicima procesa usvajanja zajedničkih vrijednosti, dok je institucionalna promjena ishod dobrovoljnih sporazuma među relevantnim akterima“ (Grubiša, 2005, str. 131).

Sabine Saurugger opisuje definiciju koju daje Robert Ladrech kao *downloading* definiciju europeizacije, koja je „shvaćena kao uzročni čimbenik stupnjevitoga preobražaja nacionalnih politika“ (2013, str. 170), te ističe da je takvo „poimanje još eksplicitnije u radovima Klause Goetza i Simona Hixa koji, poput Roberta Ladrecha, jasno razlikuju europsku integraciju i europeizaciju“ (2013, str. 170). Ideja da su države članice, pa i države u međunarodnim odnosima, samo djelomični akteri politike duboko je konstruktivistička i opire se polazištima realizma u međunarodnim odnosima i teoriji europske integracije. Ona drži da je, kako ističe Laïdi, „međunarodna realnost konstruirana oko određenih materijalnih čimbenika (bogatstvo, snaga), ali i oko vrijednosti koje odražavaju kolektivnu intencionalnost“ (2014, str. 44). Laïdi nastavlja:

Tako da je glavni predmet proučavanja međunarodnih odnosa s gledišta konstruktivizma problematiziranje identiteta i interesa pojedinih država uz nastojanje da se vidi na koji su način konstruirani ti identiteti i interesi. Konstruktivizam će primjerice vrlo teško prihvatiti činjenicu da je realpolitika svojevrsni zakon međunarodnih odnosa. Radije će u njoj gledati posljedicu zajedničkoga uvjerenja. Zato što vjeruje da se društvena stvarnost proizvodi, konstruktivizam pridaje osobitu važnosti institucijama unutar kojih se određuju društvene norme, pravila i procedure koje međusobno približavaju ponašanje država. Time se konstruktivizam prirodno pridružuje institucionalizmu. Za konstruktiviste su države „društveni akteri“ a ne „hladne nemani“. (Laïdi, 2014, str. 45)

Nešto složeniji pristup konceptu *europaizacije* nudi Claudio Radaelli, koji drži da se europaizacijom može opisati trostruki proces: prije svega onaj koji se odnosi na makrostrukture, kao što su institucije, intergovernmentalna struktura povezanosti između država članica (v. Bieling, 2012), kao i na pravne institucije ili institucije političkog predstavnništva; na drugoj je razini riječ o procesu koji se odnosi na promjenu javnih politika, preferencije interesnih grupa ili sindikata (v. Auel, 2012); na trećoj je razini riječ o procesu europaizacije normativnih struktura, diskursa, normi i vrijednosti (v. Radaelli, 2003). Saurugger smatra da nam taj pristup konceptu *europaizacije*, kroz opis procesa izgradnje, rasprostranjivanja i institucionaliziranja, omogućuje „usporedno promišljanje različitih razina, subjekata i instrumenata promjena“, što znači da „europaizacija nije linearan, nego cirkularan proces koji uključuje kako europsku izgradnju i integraciju (*uploading*) tako i utjecaj toga procesa na nacionalnoj razini (*downloading*), koji pak povratno utječe na europsku integraciju (*uploading*)“ (Saurugger, 2013, str. 171). Damir Grubiša, interpretirajući pristup Johana Olsena (2002), smatra da je potrebno razumijevati koncept *europaizacije* i kao

političku vježbu pretvaranja Europe u jači, koherentan politički entitet. To podrazumijeva proces u kojem će se suverene države ujediniti u jedan jedini sustav vladavine, koji nužno asocira na prvotne federalističke projekte. No u zlatno doba federalističke ideje i konjunktive federalističkih teorija politologija još nije razvila pojam governance – pojam vladavine nasuprot vladanju vlasti. Stoga takvo poimanje europaizacije ne završava nužno u federalnoj Europi, nego u onakvoj Europi kakvu djelomično odražava pojam Europske unije iz Maastrichtskog ugovora – sve bliža, sve “ujedinjenija” unija – “an ever closer Union”. Europaizacija je tako shvaćena kao politički projekt kojemu je cilj produbljivanje integracije europskoga kontinenta. Takav koncept europaizacije vodi nas k izučavanju promjene kao procesa uzajamne adaptacije i surazvijajućih institucija i prakse. (Grubiša, 2005, str. 132)

Unatoč tome što je pristup konceptu *europaizacije* koji naglašava novi tip političkog sustava, kao i novi tip vladavine, dominantan u istraživanjima europske integracije, valja naglasiti da je i „puzajući federalizam“ još uvijek prisutan kao značajna tema toga procesa (McCormick, 2010, str. 97). Naime, kako drži John McCormick, „*spillover* i supsidijarnost utjecali su na sposobnost nacionalnih vlada da kreiraju politike i donose zakone sukladno nacionalnim interesima i prioritetima“, dok je „nadležnost prenesena na europsku razinu, a zakonodavne ovlasti u državama članicama oslabile i postale donekle marginalizirane“ (2010, str. 97). No kako se europska politička integracija odvijala u smjeru malih koraka *Monnetovom metodom* (v. Bossuat, 1996; 2009), a koji su imali zadatak da europsku integraciju učine optimalnom u određenom političkom trenutku i prihvatljivom najvećem broju aktera, federalistički pristup u teoriji europske integracije ostao je na marginama.

Federalistički je pristup zbog svoje normativnosti (najčešće konstitucionalni federalizam) pokazao niz manjkavosti (v. Gerbet, 2009), s izuzetkom pristupa Arenda Lijpharta o konsocijacijskoj demokraciji (1968) koja može biti validan odgovor za nove krugove europske integracije. Naime, kako ističe Sabine Saurugger, „Lijphartov model konsocijativnoga odlučivanja polazi od teze da je u rascjepkanim društvima široka koalicijska vlada koja svakoj eliti unutar sebe omogućuje stavljanje veta znatno stabilnija od većinske“, te da „vlast mora biti proporcionalno raspodijeljena među elitama, ovisno o brojnosti popu-

lacija koje predstavljaju" (Saurugger, 2013, str. 102), što se može u nekoj mjeri primijeniti na trenutni model odlučivanja na intergovernmentalnoj razini Europske unije – u radu Vijeća Europske unije te u raspravama o načinu glasovanja kvalificiranim većinama i jednoglasnom odlučivanju. Kako je riječ o asimetričnom sustavu, s neravnotežama utjecaja između država članica, određena vrsta korekcije koju postavlja glasovanje kvalificiranim većinama osigurava da države optimalno zadovolje svoje interese.

Takav je pristup istraživanjima federalizma neka vrsta intergovernmentalističkog federalizma koji „snažno utječe na sastavne dijelove“, te se „iz toga (...) uvelike intergovernmentalističkog preplitanja rađa federalni sustav Europske unije kao istinska sinteza intergovernmentalizma i nadnacionalizma“ (Saurugger, 2013, str. 101). Možda naj snažniji prilog u istraživanju metode federalizma za stvaranje europske integracije daje John McCormick, koji nalazi nekoliko važnih federalnih elemenata trenutne političke integracije (2010). Tako se među federalne elemente Europske unije može ubrojiti „složen sustav ugovora i pravnih akata koji su univerzalno primjenjivi na području cijele EU, koji se odnose na sve države članice i njihove građane, te koje tumači i štiti Europski sud pravde“; nadalje, u područjima javnih politika koje su prenijete na Europsku uniju pravo Europske unije ima „prednost nad nacionalnim zakonima“ (preciznije bi bilo reći da je harmonizacijom europskoga prava njegova primjena izravna i nadređena pravnim normama nacionalnoga zakonodavstva); zastupnici Europskog parlamenta izravno su birani; proračun Europske unije pokazuje značajne fiskalne kapacitete u pojedinim područjima; „Europska komisija ima ovlast pregovaranja s trećim stranama u ime država članica, u onim područjima u kojima su joj države članice prenijele tu ovlast“; te naročito posebna monetarna unija za članice europodručja (v. McCormick, 2010, str. 16–17). Pa ipak, iako McCormick drži da je Europska unija u velikoj mjeri bliska federalnim načinima integracije, mnogo je bliža modelu konfederacije jer joj nedostaju neki ključni elementi:

Najgorljiviji pobornici europske integracije željeli bi vidjeti federalne „sjedinjene europske države“ u kojima bi današnje nacionalne vlasti postale lokalne vlasti, s istim ovlastima kao što ih imaju njemačke Länder ili američke savezne države. Da bi se to dogodilo, prethodno bi trebala postojati, u najmanju ruku, izravno izabrana vlada EU-a, ustav, zajednički porezni sustav, jedinstvena valuta i zajednička vojska, a institucijama EU-a trebalo bi biti omogućeno da predstavljaju države članice u vanjskim poslovima. (McCormick, 2010, str. 19)

Na sličnom su tragu i Martin Große Hüttmann i Thomas Fischer kada smatraju da je, unatoč razlikama u pristupu načinima federalističkoga uređenja političkog sustava koji pred sobom ima određenu viziju, odnosno specifičan politički cilj koji najčešće ostvaruje konstitucionalnim načinima, europski federalizam od početka europske političke integracije bio na svojevrsan način *sporan*, kao neki oblik onoga što nazivaju *vocation fédérale* u nekim od pokušaja temeljnih tekstova, gotovo ustavnoga karaktera (npr. Ustav za Europu; v. Große Hüttmann i Fischer, 2012, str. 36). Neuspjeh da se početkom 21. stoljeća stvori europski ustav, unatoč početnom optimizmu, ostavio je značajan trag na institucionalizaciji Europske unije u zahtjevnom postupku stvaranja i prihvaćanja Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije iz Lisabona 2007. godine.

EUROPEIZACIJA I DRUŠTVENI AKTERI

Bez obzira na poteškoće koje nastaju u oblikovanju europskih institucija te sukladno tome i na poteškoće u načinima njihova istraživanja, čini se da je koncept *europaizacije* moguće definirati trostruko: „prvi tip stavlja naglasak na nastanak izrazito europskih struktura upravljanja, drugi je više usredotočen na postupnu ugradnju europske politike u nacionalne politike, dok treći tip inzistira na međudjelovanju dviju razina” (Saurugger, 2013, str. 172). I dok je prvi tip definicije europaizacije jasno omeđen institucionalnim aranžmanima i intergovernmentalnim djelovanjem, pa je predmet interesa ne samo klasičnoga federalizma već i novog institucionalizma, drugi tip osobito inzistira na relevantnosti javnih politika i njihove transformativne uloge u novom političkom ambijentu (v. Dehousse, 2009; Petak, 2006; 2019). U središtu modela odnosa javnih politika i europaizacije nalazi se ideja *transfera* te se čini da je transfer, kako ističe Saurugger, dvostruko koristan:

U prvom redu pruža analitički okvir za višerazinsku strukturu današnjih političkih odnosa (utjecaj međunarodnih organizacija i regulativa, razvoj lokalnih politika, širenje recepta za političko djelovanje itd.). Zatim sintetizira koncept institucionalnog oponašanja ili institucionalnog izomorfizma. Secirajući različite mehanizme uz koje se vežu utjecaji i međudjelovanja svojstvena različitim tijelima državnih vlasti, pojam transfera javnih politika omogućuje nastojanja da se razluče izvori promjena koje se promatraju kao različiti modaliteti tih transfera. (Saurugger, 2013, str. 182)

U skladu s navedenim valja identificirati koje su posljedice transfera javnih politika na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, koje se europaiziraju uslijed stvaranja snažnih poticaja za promjenu. Tako, primjerice, Olivier Costa nalazi da se europaizacijom javnih politika širi krug aktera koji su zainteresirani za europsku politiku (v. 2009), dok Loïc Azoulai u unutarnjem tržištu Europske unije koje se ostvarilo kao najviši nivo tržišne integracije između suverenih država vidi samostalnog aktera koji oblikuje preferencije i samih država članica (v. 2009). Na jednak način oblici europskih javnih politika europaiziraju brojna druga područja, kao što su tržišna politika (v. Messerlin, 2009), politika zaštite okoliša (v. Halpern, 2009), sve do već spomenutoga normativnog utjecaja na globalnoj razini koju analizira Zaki Laïdi (v. 2009). Konačno, posljedice transfera javnih politika pojavljuju se u obliku kopiranja uvezenog modela te se pritom „usvaja već manje-više gotov tuđi politički model i ugrađuje ga se u svoj politički sustav, što je oblik institucionalnog oponašanja”, ali se pojavljuje i kao sinteza „pri kojoj se kombiniraju dva ili više elemenata dvaju ili više političkih sustava nakon što ih se prilagodi nacionalnoj situaciji” (Saurugger, 2013, str. 188).

Jednako tako, moguć je pristup „nadahnuća” ili pristup „odbacivanja” kada je riječ o politikama koje akteri ne žele prihvatiti (v. Sarugger, 2013, str. 188).

Pristup europaizacije javnih politika proizvodi u političkom sustavu Europske unije prednosti koje John McCormick vidi u tome što, primjerice,

potiče širi pogled na društvene probleme i potrebe; promiče kompromis i konsenzus kod donošenja odluka; omogućuje donositeljima odluka korištenje šireg i dubljeg spektra re-

sursa, talenata i ideja; potiče ambicioznije ciljeve i podizanje standarda; stvara propise i politike koje nude visoke razine zaštite i promiče učinkovitost te uspješnije rješavanje zajedničkih problema. (McCormick, 2015, str. 110)

McCormick prednosti europeizacije javnih politika uglavnom utemeljuje na kritici države, koja nije sposobna djelotvorno ponuditi rješenja za suvremene društvene probleme, te zato što države

nameću umjetne podjele u društvu, potiču ljude na individualan i koristoljubiv način razmišljanja, ograničavaju slobodu kretanja, uspjesi politika su im različiti, imaju nesretnu naviku prepiranja i međusobnog ulaženja u rat te čestu obvezuju različite grupe ljudi da protiv svoje volje žive pod zajedničkim sustavom vladavine. (McCormick, 2015, str. 107)

Navedeno polazište nije neuobičajeno u razumijevanju političkog sustava Europske unije i izvora europeizacije, naročito kada se radi o uspjehu onih javnih politika koje su kao nekoć nacionalne javne politike bile loše planirane, implementirane i evaluirane. Za uspjeh javnih politika odlučujuća je upravo razina analitičkog pristupa javne uprave, njezina konzistentna prilagodba i mogućnost kvalitetne evaluacije, koja je u sljedećim implementacijskim ciklusima dovoljno fleksibilna i spremna na promjenu. McCormick drži da je „prednost regionalne integracije to što ona prenosi i spaja donošenje odluka, zadržava najbolje od onoga što država nudi, a u isto vrijeme rješava mnoge od njezinih mana“, te da je „integracija potaknula Europljane da prošire svoj pogled na potrebe i probleme društava u kojima žive te da surađuju na rješavanju zajedničkih problema“ (McCormick, 2015, str. 108). Zbog navedenoga se u istraživanju političkog uspjeha Europske unije naglašava njezina kvaliteta dodijeljenih javnih politika europskoj razini upravljanja, naročito u onim politikama koje su visoko *europeizirane*, kao politika zaštite okoliša ili zajednička poljoprivredna politika.

Osim ovih sektorskih politika Europska unija politički najviše profitira od toga što ima snažno jedinstveno tržište, kako na unutarnjem planu tako i u međunarodnim odnosima (v. Laïdi, 2009; 2014). S jedne strane, politika jedinstvenog tržišta vrlo je snažan kohezijski faktor u osiguravanju prednosti članstva u Europskoj uniji, jer i najsnažnijim državama članicama pruža *prošireno* nacionalno tržište, gotovo u potpunosti izjednačenog statusa kao da je riječ o unutarnjem tržištu neke države. S druge strane, kohezijskom politikom, kao politikom ravnoteže zbog neravnoteža jedinstvenog tržišta, Europska unija vrlo je privlačna onim državama i regijama koje su slabije razvijene od prosjeka te omogućava njihov ubrzani razvoj konkretnim projektima razvojne pomoći iz proračuna Europske unije. Na taj je način integracija putem *europeizacije* javnih politika doprinijela sasvim novoj percepciji aktera u europskoj politici, koji se sada nalaze ne samo u uskim koridorima nacionalnih politika već su i u poziciji mreže javnih politika i isprepletenih interesa između država članica, njihovih regija, gospodarskih subjekata i građana. Nadalje, kako se ostvaruje prednost europeizacijskim modelom javnih politika, nastaje ono što McCormick naziva promicanjem konsenzusa i kompromisa u donošenju odluka (usp. 2015, str. 108) te nastavlja da

dok se države, regije i nacije fokusiraju na ono što je u njihovu vlastitom interesu, donošenje politika na europskoj razini uključuje više ljudi i interesa, uzima u obzir širi spektar mišljenja i planova, potiče suradnju među skupinama sličnih stavova u više zemalja te nas odmiče od navike igre nulte sume, uključujući pobjednike i gubitnike. (McCormick, 2015, str. 108)

Intergovernmentalna slika političkog odlučivanja na europskoj razini time je značajno preoblikovana u smjeru onoga što će neofunktionalizam odrediti kao prijenos lojalnosti u smislu ne samo novoga političkoga centra nego i oblikovanja novoga političkog identiteta.

lako su elite središnji subjekti integracije, pa prema tome i glavni predmeti istraživanja, koncept lojalnosti ponovno uvodi stanovništvo, iako vrlo maglovito. Nakon uspješnoga dokončanja integracijskih procesa, lojalnost građana trebala bi se prenijeti na nove nadnacionalne institucije. Prijenos lojalnosti nužan je za stvaranje nove političke zajednice. Budući da nova vlada nije političke nego tehno-kratske naravi, ta se analiza može usporediti s ustavnim patriotizmom. U tome normativnom pristupu riječ je i o stvaranju novoga političkog i javnog prostora kroz prenošenje lojalnosti građana prema novom centru, ahistoričnijem i učinkovitijem nego što je nacija. (Saurugger, 2013, str. 59)

U pozadini neofunktionalističkog argumenta u prilog stvaranja nove lojalnosti, nadograđene stajalištima Arnea Niemanna i Philippea Schmittera, naročito u *tezama* o inkapsulaciji, politizaciji, eksternalizaciji i tome sl. (v. Niemann i Schmitter, 2009), stoji staro polazište funkcionalizma u međunarodnim odnosima, čiji je začetnik David Mitrany. Naspram federalističkih ideja koje su se već u međuratnom razdoblju pojavile u okviru Paneuropskog pokreta, njegova je osnovna ideja da je „međunarodna suradnja najbolje sredstvo za ublažavanje antagonizama u međunarodnim odnosima, a mir mora biti više nego odsutnost nasilja“ (Grubiša, 2023, str. 130), te

umjesto fascinacije federalističkom idejom kao prikladnom formulom koja egzistira samo u domeni političke misli i teorije, ali nikako u praksi, praktični korak prema međunarodnoj suradnji koja donosi plodove mira je stvaranje međunarodnih funkcionalnih agencija za provedbu međunarodne suradnje na konkretnim pitanjima, i to prvenstveno u tehničkom, a zatim i u ekonomskom sektoru društvene prakse. (Grubiša, 2023, str. 130)

Kako u suvremenom političkom kontekstu europske integracije više nije samo riječ o stvaranju zajedničkih institucija, kao ni zajedničkih javnih politika, od središnje važnosti za istraživače teorije europske integracije postaju pitanja *identitetske lojalnosti*, odnosno stvaranje novog europskog identiteta koji mijenja povijesne kolektivne identitete (v. Risse, 2010). Iako će na političkoj razini Vijeće Europske ekonomske zajednice još 23. srpnja 1973. europski identitet definirati u dvostrukom smislu: kao kulturne zajednice zajedničkih vrijednosti (kulturni identitet) i kao političke zajednice zajedničkih demokratskih praksi (politički identitet), njegova će se povijesna geneza i sve transformacije identiteta osobito intenzivirati sa sve većim integracijskim ciklusima, naročito nakon Ugovora iz Maastrichta, 1992. godine (v. Grubiša, 2023, str. 661). John McCormick taj proces vidi osobito u nastanku „generacije E“, „koja unutarnje europske političke granice doživljava propusnima, ne veže se više uz nacionalni identitet na isti način na koji su to činile prijašnje generacije te

je najbolje iskoristila ideju nacionalnoga identiteta", te se „sjeća doma, ali je u isto vrijeme upoznata s nekoliko zemalja i kultura, a možda i s nekoliko jezika" (McCormick, 2015, str. 96). Na tragu glasovite kovanice Adriana Favella o „eurostarsima", novi se europski identitet kapilarno širi u krugovima mobilnih građana Europe, koji više ne komuniciraju samo unutar vlastita nacionalnog ili lokalnog prostora (v. Favell, 2008).

EUROPEIZACIJA KAO MEDIJATIZACIJA POLITIKE I PRAZNI OZNAČITELJ

U političkoj teoriji europske integracije osobiti istraživački interes posvećen je nedržavnim akterima koji oblikuju preferencije i usmjeravaju tijek integracijskoga procesa, često iznad i pored interesa samih država članica. Iako je politički institucionalni život odlučujući za stvaranje europskih institucija, postoje i značajni razlozi da se nedržavne aktere smatra akterima europeizacije, naročito u oblicima njihovih interakcija, razmjena, koordinacijskih mehanizama, nastajanja skupina i elita, postavljanju standarda i tome sl. (v. Saurugger, 2013, str. 192). Pritom su „europske studije istovremeno usvojile i kritički pristup koji odbacuje kako opreku između interesa i ideja i državocentrizma karakterističnoga za pristupe zvane *mainstream* tako i institucionalističke, intergovernmentalističke ili pak konstruktivističke pristupe", te su sada „u središtu pozornosti društveni subjekti, prakse, strukture i predodžbe" (Saurugger, 2013, str. 192). Na tragu teza Jürgena Habermasa o transformacijama uloge javnosti u političkom životu (v. Habermas, 1962), niz istraživanja posvećuje se konceptu europeizacije koji valja prvenstveno shvatiti „kao pomagalo za ukazivanje na niz promjena unutar europskih društava" te europeizaciju vidi drukčije od svoga „uzročno-posljedičnog okvira da bi služila kao sredstvo određenih procesa" (Saurugger, 2013, str. 197). Kako je riječ o području koje u velikoj mjeri napušta „klasičnu" teoriju integracije, može ga se opisati novim pristupima ili doprinosima društvenoj teoriji, a koji se nalaze često u području interdisciplinarnih i višedisciplinarnih studija.

Na tom su tragu istraživanja medijatzacije društva i politike, koja se obično smatra „metaprosesom", poput globalizacije ili individualizacije (v. Strömbäck, 2011). Jesper Strömbäck u ranijim radovima (2008) pokazuje da postoji istraživačka potreba da se politička logika razumijeva drukčije od medijske logike, odnosno da se u medijima ostvaruje sve snažnija platforma koja sudjeluje u procesima odlučivanja i stvaranja političkih ciljeva. I dok se isprva mediji prema politici odnose kao prema glavnom izvoru informacija, slijedom logike medijatzacije postaju ključan izvor političkih informacija te medijska logika počinje sadržavati komunikacijski oblik. Medijska logika sastoji se od postupaka u kojima mediji prenose informacije, ali uključuje i brojne medijske formate koji omogućuju stvaranje specifičnih naglasaka pri čemu sami formati dobivaju prerogative interpretacije (usp. Strömbäck, 2008, 233). Kako ističe Zrinjka Peruško u analizi medijatzacije politike:

Medijatzacija politike očituje se kroz prevladavanje medijske logike u kojoj se uokvirivanje događaja i aktera više ne vodi logikom politike, nego komercijalnom logikom medijskih industrija. U izboru i vrijednostima vijesti mediji se više ne upravljaju prema političkim elitama, nego prema novinarskim rutinama i svjetonazorima, a mediji i biraju koji će akteri

dobiti pristup javnosti. Medijska logika manifestira se, osim u procesima selekcije vijesti, i kroz specifične formate koji se povezuju s medijalizacijom. (Peruško, 2019, str. 175)

Ključna pozicija koju Strömbäck konačno afirmira jest da je nekoć važna neovisnost medija o politici danas gotovo nestala te da se nalazimo u političkom ambijentu u kojem je relevantno pitanje neovisnosti politike o medijima, slijedom njihova snažnog utjecaja na društvenu transformaciju i na mogućnost novih medijskih formata da *kreiraju novu stvarnost* (usp. Strömbäck, 2008). Navedena društvena transformacija opisana je već analizom Guyja Deborda kao „društvo spektakla“, u kojem vlada sljedeća logika:

Odnos spektakla i konkretne društvene aktivnosti ne može se sagledati apstraktno: svaka strana te suprotnosti i sama je podijeljena. Spektakl, koji falsificira stvarnost, proizvod je same te stvarnosti. Obrnuto, stvarni život je materijalno prožet kontemplacijom spektakla i na kraju ga potpuno upija i počinje da se ravna po njemu. Objektivna stvarnost prisutna je u oba ta aspekta. I jedna i druga strana, ustanovljene na taj način, preobražavaju se u vlastitu suprotnost: stvarnost se pojavljuje u granicama spektakla, a spektakl postaje stvarnost. To uzajamno otuđenje čini suštinu i temelj cjelokupnog postojećeg poretka. (Debord, 1999, str. 5)

Politički ambijent, transformiran u medijske formate, više ne može za sebe uzeti poziciju neovisnoga, društvenoga hladnog arbitra, što je u političkim institucionalizacijama bila ključna ideja suvremene demokratske ustavne države. Ona je, kao ključna institucija političkog sustava, u društvenom sustavu imala osigurati uvjete jednakosti, pravednosti, slobode i neutralnosti, jer je mogla organizirati politički život prema uvjetima jednake participacije, slobode govora ili političko-stranačkih afilijacija. U društvu spektakla medijalizacija politike ostvaruje se kao dvostrani proces interakcije između jednog kreirane političke informacije i njezinih derivata koji nastaju unutar medijskoga prostora, poprimajući različite označitelje, te se ponovno vraćaju u politički ambijent s promijenjenim sadržajem. Slična se logika medijalizacije ostvaruje i u drugim područjima društvenog života, kao što je slučaj kod, primjerice, religije ili obrazovanja (v. Hjarvard, 2008; Pavić, 2016; Pavić i sur., 2017). Tako se kod transformacije uloge medija i medijalizacije religije osobito relevantnom čini analiza suvremenog prostora novih medija u kojima „cyberspace sa svojom neograničenošću, kompleksnošću nudi kreativne mogućnosti stvaranja vlastitih religijskih mozaika neograničenih religijskim ortodoksijama“ te „otvara raznolike transformacijske potencijale koje postmodernu religioznost, bar kada su zapadna društva u pitanju, gura u pravcu individualizma i eklekticizma“ (Pavić, 2016, str. 294).

Kako je kod koncepta *europizacije* riječ o procesima ne samo institucionalne izgradnje već i o interakcijama između „institucionalne diferencijacije na europskoj razini, to jest izgradnje i mijenjanja pojedinih institucija, i restrukturiranja društvenih, političkih i javnih prostora na nacionalnoj razini“ (Saurugger, 2013, str. 193), njezina se oslonjenost o suvremeni kontekst medijalizacije politike čini ključnom. I dok je suvremena demokratska ustavna država raspolagala klasičnim elementima održavanja legitimnosti političkog sustava, pred sobom imala resurse jasne medijske komunikacije i, u skladu s klasičnim preduvjetima, računala na sve mogućnosti koje joj otvorenost i transparentnost pružaju u

odnosu s građanima, specifičan, akefalan i polikefalan politički sustav Europske unije, asimetričnih područja zajedničkog upravljanja i institucionalno kompleksnih odnosa između država članica mnogo je više predmetom medijalizacije politike. Ona nastaje istovremeno konstruktivistički kao narativ o Europi, kao nova vrsta identifikacije, ali koju ne posreduje sam politički centar (koji je u velikoj mjeri *izmješten*), niti posjeduje neku vrstu klasičnih *prisila* u kojima se ogleda osiguranje lojalnosti.

Budući da je riječ o nekoj vrsti socijalnoga učenja, medijalizacija politike u području europeizacije ogleda se u akterima „moralnih poduzetnika“ (usp. Finnemore i Sikkink, 1998), koji imaju snagu stvoriti novi pogled na svijet, često mijenjajući prethodni, ili čak stvoriti *novi svijet*. Na tragu teza Jeffreyja T. Checkela (1999) o socijalizaciji koja je proširena na norme ili diskurzivne strukture, europeizacija se ovdje odvija kao složena struktura sačinjena od brojnih aktera na nacionalnim razinama, koji imaju raznovrsne ideje Europe, pri čemu se političkim sredstvima njihovi koloriti ne ujednačuju, već samo prepoznaju. Europski identitet kao *prazni označitelj* (v. Laclau, 1996; Laclau i Mouffe, 2001) ostavlja *prazninu* koja je politički poželjna, upravo kako bi novi politički sustav u nastajanju medijalizacijom prevrednovao staru normativnu snagu u starim identitetima te stvorio mogućnost stvaranja Europe *iznova*. Stvarnost europeizacije time je otvorena procesima koje „konstruiraju pojedinac, skupina kojoj pripada, mediji i, općenito, diskursi koji se odvijaju na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj, europskoj ili pak međunarodnoj razini“ (Saurugger, 2013, str. 122). *Praznina* ostvaruje mogućnost da se transcendiraju isključivost identiteta (v. Risse, 2010; Špehar i Jerbić, 2016), te da se njihova komplementarnost ne gradi na nekoj vrsti poistovjećivanja, već na *unosu novoga sadržaja*, koji djeluje performativno na aktere. Europski „mramorni kolač“, kako ga naziva Thomas Risse (2001), moguć je zahvaljujući medijalizaciji politike koja može postojeći pluralizam uvijek iznova medijski transformirati, preusmjeravati i time oblikovati novi višestruki identitet (v. Spohn, 2009).

Proces europeizacije razumljiv logikom medijalizacije politike podrazumijeva da je politički sustav Europske unije u stalnoj izgradnji, u stalnoj mogućnosti da se adaptira sukladno društvenim promjenama te da je stoga mnogo otporniji na izazove ključnih prekretnica na koje nisu spremne države kao ključni nosioci političkog života. Na tragu teze Thomasa Rissea (2009) da je Europa prostor takvog političkog organiziranja i institucionalne izgradnje koji nema precizno određene granice i gdje je teško određivati *drugoga* u skladu s trenutnim kontekstom, nije moguće ni konačno odrediti njezin politički identitet.

ZAKLJUČAK

Koncept *europeizacije* koji je već značajno etabliran u istraživanjima političke teorije europske integracije pokazuje istraživačku polivalentnost, jer se njime koriste istraživanja koja polaze od intergovernmentalističke, neofunkcionalističke ili konstruktivističke teorijske pozicije, jednako kao i istraživanja javnih politika, sociologije i drugih društvenih znanosti. U ovome se radu nastojala pokazati raznolikost interpretacija toga koncepta te njegova vrijednost u istraživanjima adaptacije, konvergencije i harmonizacije političkih i pravnih država članica, s jedne strane, te na koji je način koncept *europeizacije* značajan za

istraživanje javnih politika i preferencija društvenih aktera. Pritom se konceptu *europaizacije* na društvenoj razini interpretacijski pridružuje teorija medijalizacije politike, kao dio objašnjenja na koji način suvremeni integrirani politički sustav stvara vlastite mehanizme otpornosti na promjene i prilagodbu društvenom ambijentu. Kako je riječ o procesu koji nastaje transformativnom ulogom medija u političkom životu, zaključuje se da je za medijalizaciju politike politički sustav Europske unije mnogo pogodniji te da su njegove glavne prednosti u tome da je sustav otvorenoga tipa koji nadilazi klasične institucionalne formate i time od društvenoga pluralizma stvara prednost u oblikovanju europskih politika.

Literatura

- >Auel, K. (2012). *Europäisierung nationaler Politik*. U H.-J. Bieling i M. Lerch (ur.), *Theorien der europäischen Integration* (str. 247–269). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-531-19715-9_12
- >Azoulai, L. (2009). *Le marché intérieur*. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 107–131). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0107>
- >Bieling, H.-J. (2012). *Intergouvernementalismus*. U H.-J. Bieling i M. Lerch (ur.), *Theorien der europäischen Integration* (str. 77–97). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-531-19715-9_4
- >Bossuat, G. (1996). *Jean Monnet: La mesure d'une influence*. *Vingtième Siècle: revue d'histoire*, 51, 68–84. <https://doi.org/10.3406/xxs.1996.4458>
- >Bossuat, G. (2009). *Jean Monnet*. U P. Gerbet, G. Bossuat i T. Grosbois (ur.), *Dictionnaire historique de l'Europe unie* (str. 681–691). André Versaille éditeur.
- >Börzel, T. A. (2005). *Europeanization: How the European Union Interacts with its Member States*. U S. Bulmer i C. Lequesne (ur.), *The Member States of the European Union* (str. 45–76). Oxford University Press.
- >Börzel, T. A. i Risse, T. (2006). *Europeanization: The Domestic Impact of EU Politics*. U K. E. Jørgensen, M. A. Pollack i B. Rosamond (ur.), *Handbook of European Union Politics* (str. 483–504). Sage.
- >Checkel, J. T. (1999). *Social Construction and Integration*. *Journal of European Public Policy*, 6(4), 545–560. <https://doi.org/10.1080/135017699343469>
- >Costa, O. (2009). *Les acteurs politiques*. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 53–82). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0053>
- >Debord, G. (1999). *Društvo spektakla & komentari društvu spektakla*. Arkzin.
- >Dehousse, R. (2009). *La méthode communautaire*. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 13–30). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0013>
- >Favell, A. (2008). *Eurostars and Eurocities: Free Movement and Mobility in an Integrating Europe*. Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9780470712818>
- >Finnemore, M. i Sikkink, K. (1998). *International Norm Dynamics and Political Change*. *International Organization*, 52(4), 887–917. <https://doi.org/10.1162/002081898550789>
- >Fligstein, N. i Sweet, A. S. (2000). *Institutionalizing the Treaty of Rome*. U A. S. Sweet, W. Sandholtz i N. Fligstein (ur.), *The Institutionalization of Europe* (str. 29–55). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/019924796X.003.0002>
- >Gerbet, P. (2009). *Fédéralisme européen*. U P. Gerbet, G. Bossuat i T. Grosbois (ur.), *Dictionnaire historique de l'Europe unie* (str. 472–475). André Versaille éditeur.
- >Große Hüttmann, M. i Fischer, T. (2012). *Föderalismus*. U H.-J. Bieling i M. Lerch (ur.), *Theorien der europäischen Integration* (str. 35–53). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-531-19715-9_2
- >Grubiša, D. (2005). *Europeizacija politike: izgradnja kategorijalnog aparata europskih studija*. *Analiza Hrvatskog politološkog društva*, 2(1), 129–144.
- >Grubiša, D. (2023). *Povijest europskog ujedinjenja: od mita o Europi do hrvatskog članstva u Europskoj uniji*. Srednja Europa.
- >Haas, E. B. (1968). *The Uniting of Europe: Political, Social, and Economic Forces, 1950-1957*. Stanford University Press.

- >Habermas, J. (1962). *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. Suhrkamp.
- >Halpern, C. (2009). La politique de l'environnement. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 205–225). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0205>
- >Hix, S. i Hoyland, B. (2011). *The Political System of the European Union*. Palgrave Macmillan.
- >Hjarvard, S. (2008). The Mediatization of Society: A Theory of the Media as Agent of Social and Cultural Change. *Nordicom Review*, 29(2), 105–134.
- >Laclau, E. (1996). *Emancipation(s)*. Verso.
- >Laclau, E. i Mouffe, C. (2001). *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. Verso.
- >Ladrech, R. (1994). Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France. *Journal of Common Market Studies*, 32(1), 69–88. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1994.tb00485.x>
- >Laïdi, Z. (2001). Mondialisation et démocratie. *Politique étrangère*, 66(3), str. 603–618. <https://doi.org/10.3406/polit.2001.5101>
- >Laïdi, Z. (2009). L'Europe, puissance normative internationale. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 227–242). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0227>
- >Laïdi, Z. (2014). *Norma a ne snaga: zagonetka Europe kao sile*. Fakultet političkih znanosti.
- >Lijphart, A. (1968). *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands*. University of California Press.
- >McCormick, J. (2010). *Razumjeti Europsku uniju*. Mate.
- >McCormick, J. (2015). *Zašto je Europa važna: argumenti za Europsku uniju*. Mate.
- >Messerlin, P. A. (2009). La politique commerciale. U R. Dehousse (ur.), *Politiques européennes* (str. 149–170). Presses de Sciences Po. <https://doi.org/10.3917/scpo.dehou.2009.03.0149>
- >Niemann, A. i Schmitter, P. C. (2009). Neofunctionalism. U A. Wiener i T. Diez (ur.), *European Integration Theory* (str. 45–66). Oxford University Press.
- >Olsen, J. P. (2002). The Many Faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 40(5), 921–952. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00403>
- >Pavić, Ž. (2016). Medijizacija religije u kontekstu religijske transformacije. *Nova prisutnost*, 14(2), 283–297. <https://doi.org/10.31192/np.14.2.3>
- >Pavić, Ž., Kurbanović, F. i Levak, T. (2017). Mediatization of Catholicism in Croatia: A Networked Religion? *Revija za sociologiju*, 47(3), 241–270. <https://doi.org/10.5613/rzs.47.3.1>
- >Peruško, Z. (2019). Medijizacija i društvena promjena: prilog istraživanju medijizacije politike. *Politička misao*, 56(1), 163–187. <https://doi.org/10.20901/pm.56.1.06>
- >Petak, Z. (2006). Europeanization and Policy-making in the National Context: The Work of Policy in Croatia. *Politička misao*, 43(5), 61–75.
- >Petak, Z. (2019). Policy-Making Context and Challenges of Governance in Croatia. U Z. Petak i K. Kotarski (ur.), *Policy-Making at the European Periphery: The Case of Croatia* (str. 29–45). Palgrave Macmillan.
- >Pollack, M. A. (2009). The New Institutionalisms and European Integration. U A. Wiener i T. Diez (ur.), *European Integration Theory* (str. 125–143). Oxford University Press.
- >Radaelli, C. M. (2003). The Europeanization of Public Policy. U K. Featherstone i C. M. Radaelli (ur.), *The Politics of Europeanization* (str. 27–56). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0199252092.003.0002>
- >Risse, T. (2001). A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation State Identity. U M. Green Cowles, J. Caporaso i T. Risse (ur.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change* (str. 198–216). Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/9781501723575-012>
- >Risse, T. (2009). Social Constructivism and the European Integration. U A. Wiener i T. Diez (ur.), *European Integration Theory* (str. 144–160). Oxford University Press.
- >Risse, T. (2010). *A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres*. Cornell University Press.

- >Risse, T., Green Cowles, M. i Caporaso, J. (2001). Europeanization and Domestic Change: Introduction. U M. Green Cowles, J. Caporaso i T. Risse (ur.), *Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change* (str. 1–20). Cornell University Press. <https://doi.org/10.7591/9781501723575-002>.
- >Saurugger, S. (2013). *Teorije i koncepti europske integracije*. Fakultet političkih znanosti.
- >Spohn, W. (2009). Europeanization, Religion and Collective Identities in an Enlarging Europe: A Multiple Modernities Perspective. *European Journal of Social Theory*, 12(3), 358–374. <https://doi.org/10.1177/1368431009337351>
- >Strömbäck, J. (2008). Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/Politics*, 13(3), 228–246. <https://doi.org/10.1177/1940161208319097>
- >Strömbäck, J. (2011). Mediatization of Politics: Toward a Conceptual Framework for Comparative Research. U E. P. Bucy i R. L. Holbert (ur.), *Sourcebook for Political Communication Research* (str. 367–382). Routledge.
- >Špehar, H. i Jerbić, V. (2016). Europe as an „Empty Signifier”: A Radical Constructivist Perspective. U V. Jerbić, A. Milardović i H. Špehar (ur.), *Globalization of Culture: European and Global Networks* (str. 22–43). Fakultet političkih znanosti.
- >Wessels, W. i Gläser, C. (2012). Theoretischer Pluralismus und Integrationsdynamik: Herausforderungen für den „acquis académique”. U H.-J. Bieling i M. Lerch (ur.), *Theorien der europäischen Integration* (str. 361–388). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-531-19715-9_17

EUROPEAN POLITICAL INTEGRATION AND THE CONCEPT OF EUROPEANIZATION: FROM INSTITUTIONAL INTEGRATION TO MEDIATIZATION OF POLITICS

Hrvoje Špehar

ABSTRACT *The article examines the genealogy of the concept of Europeanization, as one of the main concepts of the political theory of European integration, especially with regard to the institutional background of the emergence of European political integration, and the impact of the Europeanization process on the wider context of political actors in the political system: from public policies to the Europeanization of collective identities. In particular, the relationship between the concepts of Europeanization and mediatization of politics is researched in the contemporary political context, in which the role of not only the political system but also fundamental social divisions and the possibility of creating a political environment is being transformed. In this sense, it is explored how contemporary European politics is also the result of the policy of spectacle, the creation of a democracy of identities and how it was realized by the concept of an empty signifier, as a strategic identity tool.*

KEYWORDS

EUROPEANIZATION, EUROPEAN INTEGRATION, MEDIATIZATION OF POLITICS,
EUROPEANIZATION OF IDENTITY, IDENTITARIAN DEMOCRACY

Author's note _____

Hrvoje Špehar :: Faculty of Political Science, University of Zagreb ::
hrvoje.spehar@fpzg.hr